

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Богайчук Н.

наук. керівник – доц. Костюк Л. В.

КАРИКАТУРНИЙ СКАНДАЛ 2004-2005 РР.: ЙОГО НАСЛІДКИ

Січень та лютий 2006 р. були відзначені незвичною для нашого часу напруженістю у відносинах між країнами західного й ісламського світу. Ця напруженість була спричинена надрукуванням у данській газеті “Jyllands-Posten” за вересень 2005 р. декількох карикатур, які зневажливо зображували пророка Мухаммеда. Ця подія викликала резонанс у данських мусульман, котрі звернулися до керівництва про вибачення, але не зустріли розуміння і у датського уряду, котрий посилався на чинні в країні принципи свободи слова. Ці події мали досить масштабні наслідки не тільки у вигляді порушень громадського спокою, але і в суттєвому погіршенні відносин між рядом європейських та мусульманських країн, де посилювалися антиєвропейські і антихристиянські настрої. Хоча за два місяці масові акції практично припинилися, проте використання цієї теми для підтримки антизахідних, антиглобалістичних настроїв серед мусульман тривають і досі.

Метою статті є аналіз причин, які зумовили та окреслили політичний характер протестів, та з'ясувати їх наслідки.

Серед дослідників, котрі займалися вивченням даної проблеми, необхідно назвати О. Богомолова [5], Р. Джангужіна [5], та С. Зінько [7]. Автори аналізували методологічні для даної теми проблеми, хоча й не торкалися її безпосередньо. Передусім ці праці, присвячені аналізу політичного ісламу.

Слід відзначити, що мусульмани Данії не зустріли порозуміння в уряді, тому для вирішення конфлікту вони звернулися за підтримкою до міжнародної мусульманської спільноти. У багатьох мусульманських країнах відбулися марші протесту, котрі закликали до бойкоту данських товарів. На ці акції уряд Данії не звернув ніякої уваги, хоча на початку 2005 р. відбулася ескалація конфлікту. Так, після католицького Різдва 2005 р. відбулося масове тиражування карикатур багатьма провідними виданнями, котрі цілеспрямовано були доведені до арабських ЗМІ та мусульманських громад. Відповідно стався прогнозований вибух, котрий набув політичної площини.

Для мусульман цілком неприйнятною була позиція європейських журналістів, котрі посилаючись на свободу слова, доводили своє право публікувати будь-яку інформацію. Відстоюючи цю “свободу слова” ряд інших європейських країн у своїх виданнях почали публікувати зневажливі малюнки. Відповідно до цього, в січні 2006 року мусульманський протест набув агресивного характеру. Так, почався підпал данських державних прапорів, а європейці поспіхом почали залишати ісламські країни. Більш масштабні акції відбулися в Афганістані, Пакистані, на Близькому Сході, Нігерії, Індонезії. На початок березня 2006 р. стало відомо, що під час заворушень загинуло понад 40 чоловік. У відповідь уряди європейських країн засудили хвилю насильства та жорстокості, котрі спричинили журналісти своєрідним гонінням за сенсацією [1].

Наслідками конфлікту із карикатурами стали: 1) окрім образливих карикатур в мас-медіа широко розтиражували зображення розлючених мусульман з Кораном і автоматом у руках, підпалені прапори і посольства, котрі підтримали негативний образ мусульманина; 2) після того, як хвиля протестів вщухла, європейський глядач побачив відеоплівку, відзняту ще 2004 р., але прибережену до слушного моменту. Ці кадри побиття іракських підлітків британськими солдатами були, очевидно, покликані підігріти протести мусульман. Також невідомими особами було здійснено руйнування шийтської мечеті у м. Самаррі в Іраку. Отже, дані акції були присвячені одній меті – підтримання стану неспокою в ісламському світі, котрі містили в

собі політичний підтекст. Саму суть “карикатурного скандалу” важко визначити однозначно, адже з одного боку злочинний задум, а з іншого змова політичних структур.

З приводу цього питання існує чимало думок. Серед них – підготовка європейської та світової думки до необхідності рішучих силових дій проти “агресивних дикунів”, здатних піднятися через якісь там карикатури; зондування можливості виправдання у суспільній думці здійснення збройного удару по Ірану; експеримент щодо можливості максимально безболісного роз’єднання європейської й американської економік від близькосхідної економіки; геополітичне прагнення супердержави здобути інструменти для маніпулювання масовою свідомістю мусульманських країн, що необхідно для боротьби за мінеральні та економічні ресурси країн Азії, їх перерозподіл на користь Заходу; спроба дещо залякати і стримати Євросоюз, який часом демонструє бажання незалежності від США [1].

Безумовно, що політичний аспект цього конфлікту потребує особливої уваги, адже помітною стала політизація дій протестуючих мусульман. Звертає на себе увагу і можлива зацікавленість західних міжнародних організацій (особливо транснаціональних) у переділі світу в плані встановлення свого контролю над фінансами, економікою та сировинними ресурсами мусульманських країн. Також в цьому контексті можна торкатися питання незадоволення західноєвропейського населення міграційною політикою. Так, увагу громадськості з проблеми мігрантів, їх інтеграції в західне суспільство і політики держав перемикають на дискусію про те, чи слід публікувати й передруковувати карикатури на пророка Мухаммеда, котрі маскують під собою більше фундаментальні проблеми.

Однак, попри важливий політичний аспект цього конфлікту, варто пам’ятати, що мова йде про непорозуміння з боку обох сторін – ісламської і західної, котрі взаємно не обізнані в культурі та ментальності один одного.

В даній ситуації багато мусульман не врахували того, що в Європі існує вікова традиція сміхової, карнавальної культури, що осміює геть усе (навіть християнську месу й Папу римського). Напади на особу Пророка траплялися й раніше, наприклад, у XIX ст. було видано книгу американського письменника І. Вашингтона, котра є досить образливою для мусульман, але вона не викликала таких масових протестів, бо громадськість не була зацікавлена у конфлікті [2].

Ще однією причиною конфлікту в Данії було те, що для багатьох європейців у 2006 р. несподіваною стала незвична для них сила віри багатьох мусульман. Адже більшість європейців звикли до традиційного, буденного сприйняття християнства, про яке можуть згадувати раз на тиждень або перед релігійними святами. Для мусульманина навпаки, іслам – є сенсом життям.

Таким чином, наслідки карикатурного скандалу прослідковуються і до сьогодні, адже будучи опублікованими восени 2005 року, послужили детонатором хвилювань та розкрили проблемні сторони співіснування західної та ісламської цивілізацій. Ці події показали що міжрелігійні суперечності мають потужний конфліктний і мобілізаційний потенціал, котрий можуть використати політичні сили.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирюшко М. Протестні акції мусульман 2006 року: політичні та культурні аспекти [Текст] Наукові записки. 2006. № 29. С. 352–368.
2. Єфимова О. “Карикатурный скандал” в контексте современной западной культуры [Текст] Запад и Восток: философия, религия, культура. Материалы конференции. Отв. ред. Е. А. Кий 2016. С. 27–36.
3. Лук’янов Д. Свобода слова та релігійні свободи: європейський та ісламський підходи.[Текст] Права людини: філософські, теоретико-юридичні та політологічні виміри: Статті учасників I Міжнародного круглого столу (м. Львів, 28 – 29 жовтня 2016 року). Львів, 2016. С. 137–147.
4. Датский карикатурный скандал: <http://www.blagovest-info.ru/index.php?ss=2&s=7&id=940> (дата звернення 17. 03. 2019)
5. Богомоллов О. Політичний іслам. Деякі особливості ісламського фундаменталізму та його перспективи на території колишнього Радянського Союзу. Східний світ. 2000. № 1. С. 134–141.
6. Джангужин Р. Ислам в политической жизни Украины // Центральная Азия и Кавказ (Швеция). 2001. №4 (14).
7. Зінько С. Ислам у сучасній світовій політиці. Львів: Простір. 2005. 276 с.